

НАРІЗНО НЕПЕРЕРВНІ ФУНКЦІЇ БАГАТЬОХ ЗМІННИХ НА ДОБУТКУ ПРОСТОРІВ, ЯКІ Є ДОБУТКАМИ МЕТРИЗОВНИХ МНОЖНИКІВ

Володимир МАСЛЮЧЕНКО, Володимир МИХАЙЛЮК

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
вул. Коцюбинського 2, Чернівці 58012

Редакція отримала статтю 31 жовтня 2003 р.

Встановлено необхідні і достатні умови залежності від певного числа координат нарізно неперервних функцій багатьох змінних, кожна з яких є добутком метризовних множників. У випадку, коли кожна змінна є добутком сепарабельних метризовних просторів, отримано повний опис множин точок розриву таких функцій.

У роботі [1] з допомогою теореми про щільність топологічного добутку і теореми про залежність неперервної функції на добутку компактів від зліченного числа координат досліджувалась залежність від \aleph координат нарізно неперервних функцій на добутку двох просторів, що є добутками компактів. Зокрема, коли X і Y є добутками метризовних компактів, було одержано залежність від зліченного числа координат довільної нарізно неперервної функції $f : X \times Y \rightarrow \mathbf{R}$, що дозволило дати повний опис множин точок розриву таких функцій. У [2] було виявлено, що, подібно як для неперервних відображень в [3], залежність нарізно неперервних функцій двох змінних від певного числа координат знаходиться у тісному зв'язку з властивостями добутків, які описуються в термінах сімей відкритих непорожніх множин. У даній роботі ми розглядатимемо нарізно неперервні функції багатьох змінних і, розвиваючи результати з [2], отримаємо необхідні і достатні умови залежності від певного числа координат, які збігаються у випадку, коли кожна змінна є добутком метризовних просторів, і дають можливість описати множину точок розриву нарізно неперервних функцій багатьох змінних, кожна з яких є добутком сепарабельних метризовних просторів.

1. ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ДОПОМІЖНІ ТВЕРДЖЕННЯ

Нехай $X = \prod_{s \in S} X_s$ – добуток сім'ї множин X_s , Z – довільна множина і $T \subseteq S$. Кажуть, що відображення $f : X \rightarrow Z$ *зосереджене на множині T* , якщо $f(x') = f(x'')$, як тільки $x', x'' \in X$ і $x'|_T = x''|_T$. Якщо до того ж потужність $|T|$ множини T не перевищує кардинального числа \aleph , то кажуть, що f *залежить не більше ніж від \aleph координат*. Якщо Y – це ще якась множина, то кажуть, що відображення $g : X \times Y \rightarrow Z$ *зосереджене на множині T відносно першої змінної*, якщо асоційоване з g відображення $\varphi : X \rightarrow Z^Y$, $\varphi(x)(y) = g(x, y)$, зосереджене на множині T , а коли при цьому $|T| \leq \aleph$, то кажуть, що g *залежить не більше ніж від \aleph координат відносно першої змінної*.

Нехай $P = X_1 \times \cdots \times X_n$, $X_i = \prod_{s \in S_i} X_{i,s}$, $f : P \rightarrow Z$ – деяке відображення. Зафіксуємо деяке $i = 1, \dots, n$. Відображенню f ми можемо співставити відображення $\tilde{f} : X_i \times \hat{X}_i \rightarrow Z$, де $\tilde{f}(x_i, \hat{x}_i) = f(x_1, \dots, x_n)$, $\hat{X}_i = X_1 \times \cdots \times X_{i-1} \times X_{i+1} \times \cdots \times X_n$, $\hat{x}_i = (x_1, \dots, x_{i-1}, x_{i+1}, \dots, x_n)$. Кажуть, що f *зосереджене на множині $T \subseteq S_i$ відносно i -ї змінної*, якщо \tilde{f} зосереджене на множині T відносно першої змінної, а коли при цьому $|T| \leq \aleph$, то говорять, що f *залежить не більш ніж від \aleph координат відносно i -ї змінної*. Для скорочення замість точного виразу „залежить не більш ніж від \aleph координат“ ми будемо вживати коротший термін „залежить від \aleph координат“. Якщо позначити через S пряму суму множин S_1, \dots, S_n і покласти $Y_s = X_{i,s}$ при $s \in S_i$ і $Y = \prod_{s \in S} Y_s$, то P можна природним чином отождествити з Y і мислити f як відображення добутку Y в Z . При цьому, якщо кардинал \aleph нескінченний, то $f : Y \rightarrow Z$ залежить від \aleph координат тоді і тільки тоді, коли f залежить від \aleph координат відносно i -ї змінної для кожного $i = 1, \dots, n$.

Нехай X – топологічний простір і \aleph – нескінченний кардинал. Кажатимемо, що сім'я $\alpha = (A_i : i \in I)$ підмножин A_i простору X є *локально скінченною*, якщо для кожної точки $x \in X$ існує такий її окіл U , що множина $\{i \in I : A_i \cap U \neq \emptyset\}$ є скінченною, *точково скінченною* чи *\aleph -точковою*, якщо для кожного $x \in X$ множина $\{i \in I : x \in A_i\}$ є скінченною чи має потужність, що не перевищує \aleph . Крім того, для довільної сім'ї $\alpha = (A_i : i \in I)$ потужність множини I називатимемо потужністю сім'ї α .

Далі важливу роль будуть відігравати наступні властивості топологічного простору X :

(I_\aleph) кожна локально скінченна сім'я відкритих непорожніх підмно-

жин простору X має потужність, що не перевищує \aleph ;

(II $_{\aleph}$) кожна точково скінченна сім'я відкритих непорожніх підмножин простору X має потужність, що не перевищує \aleph ;

(III $_{\aleph}$) кожна \aleph -точкова сім'я відкритих непорожніх підмножин простору X має потужність, що не перевищує \aleph .

Очевидно, що (III $_{\aleph}$) \implies (II $_{\aleph}$) \implies (I $_{\aleph}$).

Далі ми будемо використовувати такий результат [3, твердження 1]: топологічний добуток $X = \prod_{s \in S} X_s$ має властивість (I $_{\aleph}$), (II $_{\aleph}$) чи (III $_{\aleph}$) тоді і тільки тоді, коли для кожної скінченної підмножини T в S відповідну властивість має добуток $X(T) = \prod_{s \in T} X_s$.

Стосовно властивості (III $_{\aleph}$), цей результат можна підсилити з допомогою такого простого спостереження.

Твердження 1. *Добуток $X \times Y$ топологічних просторів X і Y має властивість (III $_{\aleph}$) тоді і тільки тоді, коли простори X і Y мають цю властивість.*

Наслідок 1. *Топологічний добуток довільної сім'ї топологічних просторів має властивість (III $_{\aleph}$) тоді й тільки тоді, коли цю властивість має кожний його співмножник.*

Вивчимо зараз зв'язки між введеними властивостями. Через $d(X)$ ми позначатимемо *щільність* топологічного простору X , тобто мінімальну потужність його всюди щільних підмножин.

Твердження 2. *Нехай X – топологічний простір і \aleph – нескінченний кардинал. Тоді:*

(i) *якщо $d(X) \leq \aleph$, то X має властивість (III $_{\aleph}$);*

(ii) *якщо X метризовний, то всі властивості (I $_{\aleph}$), (II $_{\aleph}$), (III $_{\aleph}$) рівносильні умові $d(X) \leq \aleph$.*

Доведення. (i). Нехай $\alpha = (U_i : i \in I)$ – \aleph -точкова сім'я непорожніх відкритих множин в X і A – щільна в X множина, для якої $|A| \leq \aleph$. Для $x \in A$ розглянемо множини $I(x) = \{i \in I : x \in U_i\}$, для яких, очевидно, $|I(x)| \leq \aleph$. Оскільки U_i – відкриті і непорожні, і $\bar{A} = X$, то $I = \bigcup_{x \in A} I(x)$.

Тому $|I| \leq \aleph^2 = \aleph$.

(ii). Нехай X – метризовний простір з властивістю (I $_{\aleph}$). Відомо [4, с.416], що в X є σ -локально скінченна база \mathcal{B} , для якої, зрозуміло, $|\mathcal{B}| \leq \aleph$. Тоді і $d(X) \leq \aleph$.

Зауважимо, що існують топологічні простори X з $d(X) > \aleph$, які мають властивість (III $_{\aleph}$). Таким прикладом є простір $[0, 1]^S$, де $|S| > 2^{\aleph}$.

2. НЕОБХІДНІ УМОВИ

Перейдемо до вивчення умов, при яких нарізно неперервна функція $f : X_1 \times \cdots \times X_n \rightarrow \mathbf{R}$, де $X_i = \prod_{s \in S_i} X_{i,s}$, $i = 1, \dots, n$, залежить від \aleph координат. Ми будемо використовувати такий результат [2, наслідок 1].

Твердження 3. *Нехай $X = \prod_{s \in S} X_s$ – топологічний добуток сім'ї топологічних просторів X_s , Y – деяка множина, Z – гаусдорфовий топологічний простір і $f : X \times Y \rightarrow Z$ – неперервна відносно першої змінної функція. Тоді множина*

$$S_0 = \{s \in S : (\exists y \in Y)(\exists u, v \in X)(u|_{S \setminus \{s\}} = v|_{S \setminus \{s\}} \text{ і } f(u, y) \neq f(v, y))\}$$

є найменшою серед усіх множин, на яких зосереджена f відносно першої змінної.

Надалі ми вважатимемо, що кожний з топологічних просторів X_s і Y_t має принаймні дві точки.

Наступний результат, який узагальнює теорему 2 з [2], дає необхідні умови залежності від \aleph координат.

Теорема 1. *Нехай \aleph – нескінченний кардинал, $|S| > \aleph$, $X = \prod_{s \in S} X_s$ – топологічний добуток сім'ї цілком регулярних топологічних просторів X_s , простори Y_1, \dots, Y_n цілком регулярні і кожна нарізно неперервна функція $f : X \times Y_1 \times \cdots \times Y_n \rightarrow \mathbf{R}$ залежить від \aleph координат відносно першої змінної. Тоді добуток $X \times Y_1 \times \cdots \times Y_n$ має властивість (I_{\aleph}) і всі простори X, Y_1, \dots, Y_n , крім, хіба що одного, мають властивість (II_{\aleph}) .*

Доведення. Припустимо, що серед просторів X, Y_1, \dots, Y_n є два такі, які не мають властивості (II_{\aleph}) . Тоді серед просторів Y_1, \dots, Y_n є принаймні один такий, що не має властивості (II_{\aleph}) . Не обмежуючи загальності, ми можемо вважати, що саме простір Y_n не має властивості (II_{\aleph}) . Виберемо довільну $(n-1)$ -елементну множину $\tilde{T} = \{t_1, \dots, t_{n-1}\}$, яка не перетинається з множиною S , і покладемо $T = S \cup \tilde{T}$, $Y = Y_n$, $Z_s = X_s$ для кожного $s \in S$, $Z_{t_k} = Y_k$ при $k = 1, \dots, n-1$, і $Z = \prod_{t \in T} Z_t$. Зрозуміло,

що простори Z і Y не мають властивості (II_{\aleph}) і є цілком регулярними. Тоді з теореми 2 у [2] випливає, що існує така нарізно неперервна функція $g : Z \times Y \rightarrow \mathbf{R}$, яка залежить більше ніж від \aleph координат відносно першої змінної. Тоді за твердженням 3 потужність множини

$$T_0 = \{t \in T : (\exists y \in Y)(\exists u, v \in Z)(u|_{T \setminus \{t\}} = v|_{T \setminus \{t\}} \text{ і } g(u, y) \neq g(v, y))\}$$

більша від \aleph . Розглянемо функцію $f : X \times Y_1 \times \dots \times Y_n \rightarrow \mathbf{R}$, для якої $f(x, y_1, \dots, y_n) = g(z, y)$, де $z = (x, y_1, \dots, y_{n-1})$ і $y = y_n$. З нарізної неперервності функції g випливає нарізна неперервність функції f . Крім того, легко перевірити, що множина $S_0 = T_0 \cap S$ є найменшою серед тих множин, на яких f зосереджена відносно першої змінної. Оскільки $|T_0| > \aleph$ і множина \tilde{T} є скінченною, то $|S_0| = |T_0 \setminus \tilde{T}| > \aleph$. Отже, функція f залежить більше ніж від \aleph координат відносно першої змінної, що суперечить умові. Подібними міркуваннями на основі тієї ж теореми 2 з [2] можна довести, що добуток $X \times Y_1 \times \dots \times Y_n$ має властивість (I_{\aleph}) .

3. ДОСТАТНІ УМОВИ

Теорема 2. *Нехай \aleph – нескінченний кардинал, топологічний добуток $X = \prod_{s \in S} X_s$ має властивість (I_{\aleph}) , а простори Y_1, \dots, Y_n мають властивість (III_{\aleph}) . Тоді кожна нарізно неперервна функція $f : X \times Y_1 \times \dots \times Y_n \rightarrow \mathbf{R}$ залежить від \aleph координат відносно першої змінної.*

Доведення. Нехай $Y = Y_1 \times \dots \times Y_n$. Розглянемо множину S_0 з формулювання твердження 3. Згідно з цим твердженням, для доведення теореми досить встановити, що $|S_0| \leq \aleph$. Припустимо, що це не так, тобто $|S_0| > \aleph$. Кожній точці s з множини S_0 співставимо точку $y_s = (y_{s,1}, \dots, y_{s,n}) \in Y$ і функції u_s і v_s з X , такі, що $u_s|_{S \setminus \{s\}} = v_s|_{S \setminus \{s\}}$ і $f(u_s, y_s) \neq f(v_s, y_s)$. Для кожного $k \in \mathbf{N}$ покладемо

$$S_k = \{s \in S_0 : |f(u_s, y_s) - f(v_s, y_s)| > 1/k\}.$$

Зрозуміло, що $S_0 = \bigcup_{k=1}^{\infty} S_k$. Оскільки $|S_0| > \aleph$, то існує такий номер k_0 , що $|S_{k_0}| > \aleph$. Покладемо $T_0 = S_{k_0}$ і $\varepsilon = 1/k_0$. З неперервності f відносно другої змінної випливає, що для кожного $s \in T_0$ існує такий відкритий окіл $V_{1,s}$ точки $y_{1,s}$ в просторі Y_1 , що

$$|f(u_s, y_1, y_{2,s}, \dots, y_{n,s}) - f(v_s, y_1, y_{2,s}, \dots, y_{n,s})| > \varepsilon,$$

як тільки $y_1 \in V_{1,s}$. Сім'я $(V_{1,s} : s \in T_0)$ не є \aleph -точковою в Y_1 , бо $|T_0| > \aleph$ і Y_1 має властивість (III_{\aleph}) . Тому існує точка $b_1 \in Y_1$, така, що множина $T_1 = \{s \in T_0 : b_1 \in V_{1,s}\}$ має потужність, більшу від \aleph . Зауважимо, що для кожного $s \in T_1$ виконується нерівність

$$|f(u_s, b_1, y_{2,s}, \dots, y_{n,s}) - f(v_s, b_1, y_{2,s}, \dots, y_{n,s})| > \varepsilon.$$

З неперервності f відносно третьої змінної випливає, що для кожного $s \in T_1$ існує такий відкритий окіл $V_{2,s}$ точки $y_{2,s}$ в просторі Y_2 , що

$$|f(u_s, b_1, y_2, y_{3,s}, \dots, y_{n,s}) - f(v_s, b_1, y_2, y_{3,s}, \dots, y_{n,s})| > \varepsilon,$$

як тільки $y_2 \in V_{2,s}$. Сім'я $(V_{2,s} : s \in T_1)$ не є \aleph -точковою в Y_2 , бо $|T_1| > \aleph$ і Y_2 має властивість (III_{\aleph}) . Тому існує така точка $b_2 \in Y_2$, що множина $T_2 = \{s \in T_1 : b_2 \in V_{2,s}\}$ має потужність, більшу від \aleph . Тоді для кожного $s \in T_2$ виконується нерівність

$$|f(u_s, b_1, b_2, y_{3,s}, \dots, y_{n,s}) - f(v_s, b_1, b_2, y_{3,s}, \dots, y_{n,s})| > \varepsilon.$$

Зробивши ще $n - 2$ такі кроки, ми отримаємо множину $T_n \subseteq S$ і точку $b = (b_1, \dots, b_n) \in Y$, такі, що $|T_n| > \aleph$ і $|f(u_s, b) - f(v_s, b)| > \varepsilon$ для кожного $s \in T_n$. Звідси випливає, що функція $f_b : X \rightarrow \mathbf{R}$, $f_b(x) = f(x, b)$, істотно залежить від кожної змінної x_s , де $s \in T_n$. Але функція f_b є неперервною, а добуток X має властивість (I_{\aleph}) . Тому за теоремою Нобла–Ульмера [3, теорема 3.2] f_b залежить не більше ніж від \aleph координат, що приводить до суперечності.

Наслідок 2. *Нехай всі топологічні добутки $X_i = \prod_{s \in S_i} X_{i,s}$ при $i = 1, \dots, n$ мають властивість (III_{\aleph}) . Тоді кожна нарізно неперервна функція $f : X_1 \times \dots \times X_n \rightarrow \mathbf{R}$ залежить від \aleph координат.*

У випадку, коли всі простори $X_{i,s}$ є метризовними, отримуємо одночасно необхідні і достатні умови для того, щоб кожна нарізно неперервна функція $f : X_1 \times \dots \times X_n \rightarrow \mathbf{R}$ залежала від \aleph координат.

Теорема 3. *Нехай \aleph – нескінченний кардинал, $X_i = \prod_{s \in S_i} X_{i,s}$ при $i = 1, \dots, n$ – топологічні добутки сімей метризовних просторів $X_{i,s}$, $|S_1| > \aleph$ і $X = X_1 \times \dots \times X_n$. Тоді наступні умови рівносильні:*

(i) *кожна нарізно неперервна функція $f : X_1 \times \dots \times X_n \rightarrow \mathbf{R}$ залежить від \aleph координат;*

(ii) *кожна нарізно неперервна функція $f : X_1 \times \dots \times X_n \rightarrow \mathbf{R}$ залежить від \aleph координат відносно першої змінної;*

(iii) *кожна неперервна функція $f : X \rightarrow \mathbf{R}$ залежить від \aleph координат;*

(iv) *X має властивість (I_{\aleph}) ;*

(v) *кожен простір $X_{i,s}$ має властивість (I_{\aleph}) ;*

(vi) *X має властивість (II_{\aleph}) ;*

(vii) *кожен простір $X_{i,s}$ має властивість (II_{\aleph}) ;*

- (viii) X має властивість (III_{\aleph}) ;
- (ix) кожен простір $X_{i,s}$ має властивість (III_{\aleph}) ;
- (x) $d(X_{i,s}) \leq \aleph$ для будь-яких i та s .

Доведення. Імплікація (i) \implies (ii) очевидна. Імплікація (ii) \implies (iv) випливає з теореми 1. Умови (iii) та (iv) рівносильні за теоремою Нобла-Ульмера [3, теорема 3.2]. Рівносильність умов (viii) і (ix) випливає з наслідку 1, а рівносильність умов (v), (vii), (ix) і (x) з твердження 2. Оскільки добуток X має одну з властивостей (I_{\aleph}) , (II_{\aleph}) чи (III_{\aleph}) тоді і тільки тоді, коли цю ж властивість має кожен його скінченний піддобуток, а добуток скінченної кількості метризовних просторів є метризовним, то з твердження 2 випливає, що властивості (iv), (vi) і (viii) є еквівалентними. Тоді й властивості (iv)–(x) є еквівалентними. Нарешті, імплікація (viii) \implies (i) одержується на основі наслідків 1 і 2.

4. ОПИС МНОЖИНИ ТОЧОК РОЗРИВУ

Використовуючи отримані результати, ми можемо дати повний опис множин точок розриву нарізно неперервних функцій від n груп змінних, якщо простори $X_{i,s}$ метризовні і сепарабельні. Нагадаємо, що множина E в добутку $X_1 \times \dots \times X_n$ топологічних просторів X_1, \dots, X_n є *проективно худою*, якщо для кожного $i = 1, \dots, n$ проєкція множини E , паралельно i -му множнику, є худою множиною, тобто множиною першої категорії, в $X_1 \times \dots \times X_{i-1} \times X_{i+1} \times \dots \times X_n$.

Теорема 4. *Нехай $X_i = \prod_{s \in S_i} X_{i,s}$ при $i = 1, \dots, n$ – топологічні добутки довільних сімей метризовних сепарабельних просторів $X_{i,s}$, $X = X_1 \times \dots \times X_n$ і $E \subseteq X$. Тоді E буде множиною точок розриву деякої нарізно неперервної функції $f : X_1 \times \dots \times X_n \rightarrow \mathbf{R}$ в тому і тільки в тому разі, коли існують такі не більш ніж зліченні підмножини T_i множин S_i при $i = 1, \dots, n$ і така проективно худа F_{σ} -множина E_0 в добутку $Y = Y_1 \times \dots \times Y_n$, де $Y_i = \prod_{s \in T_i} X_{i,s}$, що $E = \text{pr}^{-1}(E_0)$, де $\text{pr} : X \rightarrow Y$ – природна проєкція, для якої $\text{pr}(x_1, \dots, x_n) = (x_1|_{T_1}, \dots, x_n|_{T_n})$.*

Доведення. Нехай $f : X \rightarrow \mathbf{R}$ – нарізно неперервна функція і множина $D(f)$ точок розриву функції f збігається з E . Оскільки простори $X_{i,s}$ метризовні і $d(X_{i,s}) \leq \aleph_0$, то на основі теореми 3 функція f залежить від \aleph_0 координат. Тоді для кожного $i = 1, \dots, n$ в S_i можна вибрати таку не більш ніж зліченну підмножину T_i , що $f = f_0 \circ \text{pr}$, де $f_0 : Y \rightarrow \mathbf{R}$ – деяка функція, а pr і Y означають те ж, що і у формулюванні теореми.

Відображення $\text{pr} : X \rightarrow Y$ неперервне і відкрите, тому f_0 є нарізно неперервною функцією і $D(f) = \text{pr}^{-1}(D(f_0))$. Нехай $D(f_0) = E_0$. Оскільки простори Y_1, \dots, Y_n метризовні і сепарабельні, то множина E_0 є проективно худою F_σ -множиною в просторі Y (див. теорему 2 у [5]) і для неї $E = \text{pr}^{-1}(E_0)$. Таким чином, необхідність доведена.

Для доведення достатності зауважимо, що з теореми 2 у [5] випливає, що для проективно худі F_σ -множини E_0 в Y існує така нарізно неперервна функція $f_0 : Y \rightarrow \mathbf{R}$, що $D(f_0) = E_0$. Тоді функція $f = f_0 \circ \text{pr} : X \rightarrow \mathbf{R}$ також буде нарізно неперервною і для неї $D(f) = \text{pr}^{-1}(E_0) = E$.

- [1] *Маслюченко В. К., Михайлюк В. В.* Нарізно неперервні функції на добутках компактів та їх залежність від \mathbf{n} змінних // Укр. мат. журн. – 1995. – **47**, № 3. – С. 344–350.
- [2] *Михайлюк В. В.* Залежність від \mathbf{n} координат нарізно неперервних функцій на добутках компактів // Укр. мат. журн. – 1998. – **50**, № 6. – С. 822–829.
- [3] *Noble N., Ulmer M.* Factoring functions on Cartesian products // Trans. Amer. Math. Soc. – 1972. – **163**, P. 329–339.
- [4] *Энгелькинг Р.* Общая топология. – М.: Мир, 1986. – 752 с.
- [5] *Маслюченко В. К., Михайлюк В. В.* Характеризація множин точок розриву нарізно неперервних функцій багатьох змінних на добутках метризовних просторів // Укр. мат. журн. – 2000. – **52**, № 6. – С. 740–747.

**SEPARATELY CONTINUOUS FUNCTIONS OF SEVERAL
VARIABLES ON PRODUCTS OF SPACES WHICH ARE
PRODUCTS OF METRIZABLE FACTORS**

Volodymyr MASLYUCHENKO, Volodymyr MYKHAYLYUK

Chernivtsi National University
2 Kotsubynskogo Str., Chernivtsi 58012, Ukraine

We obtain necessary and sufficient conditions of dependence on \aleph coordinates for functions of several variables each of which is a product of metrizable factors. The set of discontinuity points of such functions is characterized in the case when each variable is a product of separable metrizable spaces.